

Normala assimilerar det avvikande

Otto: Jo, kläder omsluter oss, och de slukar oss. Det är ju därför man lätt kan dra slutsatsen att man borde kunna vinna någon form av självbemäktigande genom att skapa tyg och kläder själv. Thoreau börjar sin bok Walden om just hur viktiga kläder är för vår självständighet – sedan bygger han sig sitt hus, just för att undersöka vad autonomi kan vara. Men då man tar sig an kläder på huvudsakligen en materiell nivå finns det en risk att man missar det immateriella i modet, dess symboler, myter, dess subtila uttryck och signaler, och den makt som finns i själva imitationen, och brytandet av imitationskedjor. Det är här modets makt kanske kan ses som allra störst, i hur det assimilerar och inkorporerar, omsluter och förvandlar identiteter. Hur funkar Gandhis motstånd genom kläder på ett mer abstrakt plan?

Kläder är aktörer

Per: I olika ickevåldsrörelser har kläder sedan Gandhis tid varit del av olydnaden mot ordningar som bygger kolonialism, klass och kön. Här vore det lätt att reducera kläder till passiva verktyg för motstånd. Men det är rimligare att se kläder som samarbetspartners. Kläder agerar. Kläder gör motstånd.

I ickevåldsrörelsen på sjuttioalet var kläder med och gjorde motstånd mot könsordningar. Barbara Deming och George Lakey skrev att ickevåldsaktioner är androgyna. Androgyna kläder och aktioner vägrade under sjuttioalet att representera ena könet. Men androgyn representerar ju faktiskt "båda" könen. Andro är grekiska för man och gyne är grekiska för kvinna. Det innebar att motståndet mot könsskillnad fortfarande var kvar i en tvåkönsordning.

Det hade redan hänt mycket i motståndet mot könsordningar när jag blev aktiv med ickevåld 1982. Men fortfarande på nittioalet kunde transkvinnor på europeiska Hope & Resistance-retreats bli avvisade från kvinnoworkshops.

Och på en av de svenska Hopp & Motstånds-träffarna, också på nittioalet, skulle en psykolog underlätta (hålla) en mansworkshop. Han startade en runda där vi skulle säga något som vi tyckte var positivt med att vara man. Över

hälften av oss svarade att vi inte kunde svara på frågan eftersom vi inte identifierade oss som män. Workshop-underlättaren blev så arg att han avbröt hela workshopen. Hans ilska inspirerade bara fler att att göra motstånd mot tvåkönsordningar.

Queer

På nittioalet började queer bli ett begrepp i ickevåld. Queer onormaliserar. Gör det naturliga onaturligt. Gör det självklara knasigt.

Queer är inte en reaktiv protest mot ordningen eller mot det normala. Men queer är inte heller att ställa sig utanför och att börja om från början. Queer queerar. Queer förvandlar innovativt normala ordningar till andra märkliga ordningar. Märkligt ska här förstås ickelinjärt. Queer är inte en utveckling av den dominerande ordningen. Men inte heller en negation av av den.

Kläder är med och producerar kön och klass. Ser vi filmer och bilder på civil olydnad i USA under femtio och början av sextioalet ser vi att kvinnor ofta bar klänning och skor med klack. Männen bar kostym, vit skjorta och slips. Detta bröts i vietnamrörelsen, mycket tack vare hippies. Hippiekläder var i sig poesi. Kläderna var kärlek. Hippiekläderna gjorde motstånd mot det etablerade, mot hur kläder representerade klass och kön.

Medvetenhet som elitism

Den radikala medelklassen blev under den här tiden alltmer högutbildad. Det gjorde att en intellektuell elitism kunde smyga sig in i ickevåldsrörelsen. Elitismen gav sig uttryck i en idealisering av det djupa och förakt för det ytliga, idealisering av det äkta och förakt för det artificiella, idealisering av det medvetna och förakt för det omedvetna. Bara några år senare intervenerade punkare i den här medvetna elitismen. Alla kan spela. Och alla kan göra sina egna kläder. Idag gör femmes femininitet motstånd mot hur medelklassen återskapar sig själv som medveten. Femmes intervenerar i den upplysta överlägsenheten. Femmes lyfter fram skamm(1) mer än självrättfärdighet.

Den aktivism som betonar autentiskhet och medvetenhet frestas att nedvärdera feminiteter som uttrycks av exempelvis arbetarklass, hemlösa, fångar eller prostituerade.

Medelklass återskapar sig som upplyst

Klass produceras genom att underordna. Det är dock inte så effektivt att nedvärdera. Ofta är det effektivare att upphöja. Klädmöden i motståndsgupper kan återskapa medelklassen som upplyst genom att idealisera de fattiga.

Välvillig medelklass vill hellre exotisera fattiga kvinnor och män än att förakta dem. Feminina uttryck från syd idealiseras som äkta och ursprungliga. Urskogens och bergens kläder är så underbart naturliga! Så äkta! De är ju så autentiska!

Den vita blicken störs dock av städerna. Feminitet i tredje världens städer uppfattas som billigt, kommersialiserat, plastigt och omodernt. Inte som äkta uttryck.

Det autentiska och ursprungliga upphöjs som ett ideal som anses ha försvunnit i städerna och i nord. "Urinvánarna" äger något som solidaritetsaktivisterna saknar.

Att upphöja och idealisera de underordnade är en gammal kolonial maktteknik. Upptäcksresande, författare och missionärer framställde gärna *infödingar* som naturliga, lyckliga och oförstörda av civilisationens fördärv.

Sådana idealiserande makttekniker gör *de andra* till en del av oss. *De andra* omsluts av oss. Detta görs på flera sätt: Mångfald befäster olikhet. *De andra* är annorlunda men samtidigt del av oss. Eller så görs det genom assimilering, de andra ska göras lika oss. Dessa till synes motstridiga tekniker fungerar utmärkt ihop.

Assimilera den andra

Latinets *assimilatio* betyder att göra lik. De andra, de som assimileras, behöver bli lika oss. Det förutsätter att de inte är lika. Inte ännu. De saknar något. De andra definieras därför utifrån brist. De har brist på europeiskhet, brist på upplysning, brist på utbildning, brist på civilisation, brist på demokrati, brist på rättigheter. Dessa brister åtgärdas genom att göra dem lika oss. De behöver utvecklas. Utvecklas till oss.

Assimilering av andra ordningar etablerar vad som är Ordningen. Utan

assimilering skulle vit, västerländsk, nationalstatlig ordning med tiden reduceras till en ordning bland många andra ordningar.

Idag används begreppet *integration* för att påtala brist hos *de andra*. Integration kommer från latinets integrare – något som inte är helt görs helt. De andra är inte hela. De är utanför det hela. De saknar det som är *vi*. De andra behöver därför integreras med oss. Bli med oss. Bli en del av oss. Bli oss.

Normala assimilerar det onormala

Det normala har under olika perioder stött bort det onormala. Men idag undviker det normala livet vanligtvis att fastna i negation. Rädslan för det annorlunda blir alltmer ett hot mot det normala som normen. Fördomar är onormalt.

Det är annars lätt att tänka att det är tvärtom. Massmedier och sociala medier lyfter så gärna fram näthat och mobbning, rasistiska och homofobiska attacker. Slutsatsen borde väl vara att det normala bygger på fobi. Men fobi legitimerar inte längre det normala. Själva försöket att hävda att afrofobi eller homofobi är normalt undergräver sig själv som legitim norm. Fobin och hatet drar in sig i en liknande svårhanterlig motsägelse som när lagstiftare och domare hävdar att en orättvis lag hör till rättvisan, att orättvisa är del av rättvisan.

Istället för att stöta bort så assimileras idag det onormala in i det normala. Det avvikande används för att göra det normala mindre stelt, mer mobilt och rörligt. Assimilering muterar och anpassar sig. Det behöver inte toppstyras. Det kan snabbt smitta av sig i organisationer, arbetsplatser, kultur, konst, dans, musik, sport, tv.

Tv-serier tar idag gärna på sig funktionen att hantera motsägelser i *det normala livet*. Ett sätt är att använda humor. Att driva med homofobi, sexism och rasfördomar får en terapeutisk funktion för att få ihop det normala livet.

Mode normaliserar det avvikande

Annars är väl klämodet den verkliga experten på att inkludera? Mode skulle kunna beskrivas som konsten att assimilera det annorlunda, det som viker av? Klämodet producerar sin egen inkluderingspolitik. Det vita klämodet älskar att sluka det exotiska. Kläder gör det möjligt att bära Afrika eller Indien in på

våra bara kroppar. Genom att konsumera *de bruna* blir den vita kroppen färggladare.

Som med all makt öppnar assimilering upp mängder med möjligheter för motstånd. När det normala normaliserar det annorlunda byggs broar och flyktvägar ut ur det normala, till utrymmen där andra ordningar kan etablera sig. Exempelvis skapar rättighetspolitik respekt för det annorlunda, vilket samtidigt är en del av hur civil olydnad ska kunna nå överenskommelser om politisk förändring.

Fotnot

1. Ulrika Dahl, *Skammgrepp*, Leopard förlag, 2014.

Texten är utkast från boken *Mode och motstånd* av Otto von Busch och Per Herngren (Korpen, 2016).